

HEILSA

Lagt til rættis: Eydna Skaale

Nýggj gransking av føroyskum børnum:

Immunverjan illa skadd av skaðiligum evnum

Ein spildurnýggj kanning av føroyskum børnum vísir á nakrar skelkandi vandar. Fluorevni, sum finnast í nógvum vanligum gerandisvørum, hava so negativa ávirkan á immunverjuna og ávísar koppsetingar hjá børnum, at tey ikki megna at vinna á smittandi sjúkunum, sum tey verða koppsett fyri

Eydna Skaale

Tey finnast allastaðni í gerandisdegnum, tey vanda- miklu fluorevnini, sum ávirka okkara børn. Bæði klæðir, pizzabakkar, teflonpannur, matur og annað er nevniliga fyllt av hesum skaðiigu evnunum, og tað í so stórt mát, at granskarar eru skelkaðir.

Ein granskingarbólkur frá Syddansk Universitet, sum hevur fylgt 431 føroyskum børnum, sum eru fødd umleið ár 2000, hevur júst kunngjørt síni úrslit í vísindaliga tíðarritinum »Environmental Healt«. Upprunaliga skuldi granskingin kortleggja ávirk- anina av skaðiligu evnunum í tvøsti, men hon avdúkaði

aðrar og nógv størri vandar. Niðurstøðan er greið: Fluorevnini eru sera skaðilig, og føroysku børnini hava mill- um 100 og 1000 ferðir ov nógv av evnunum í kroppinum.

Difteritis og stívkrampi

Fluorevnini, sum í høvuðs- heitum verða nýtt fyri teirra vatnskíggjandi árin, seta immunverjuna hjá børnun- um undir so stórt trýst, at serliga vaksinar móti stív- krampa og difteritis, sum er ein ring og smittandi hálssjúka, vikna munandi ella hava als eingi árin, um sjúkan rakar. Sjúkurnar kunnu vera livshættisligar, og tær eru tí partur av barna-

koppsetingunum, sum flestu børn fáa.

Philippe Grandjean er granskingarleiðari, og hann kallar hesi úrslitini fyri eina bumbu undir sjúkufyribyg- ingini í samfelagnum.

– Vit vóru um at detta av stólinum, tá vit sóu, hvussu ógvusliga hesi evnini ávirka immunverjuna og vaksin- urnar. Tígginda hvørt barn hevði antin als eingi mótevni móti stívkrampa og difteritis - ella eina so lítila nøgd, at tað ikki hevði hildið sjúkunum burtur, sigur hann.

Ikki fara í panikk

Grandjean vísir tó á, at tað ikki er orsök at fara í panikk, tí hesar sjúkurnar eru sera

Ein nýggj kanning av føroyskum børnum, sum skuldi kanna árinini av evnunum í tvøsti, vísti á onnur, meiri alarmerandi evni, sum oyileggja immunverjuna og koppsetingarnar hjá børnunum (tilvildarlig mynd)

Hvat eru fluorevni?

Tey eru smørt, og tey gera okkara gerandisdag lættari. Tí finnast tey í hópatal- s gerandsivørum, sum vit dagliga eru í sambandi við. Høvuðsendamálið við fluorevnunum er nevniliga, at pannur, grýtur, møblar og klæðir kunnu vera vatn- og feittskíggjandi. Evnini verða eisini nýtt til papp og pappír, sum matur verður pakkaður inn í.

Men tað hava í seinastuni verið alsamt fleiri granskingarúrslit, sum vísa, at evnini eru skaðilig fyri bæði heilsu og umhvørvi. Granskarar eru serliga bangnir fyri, at evnini ávirka hormonlagið - og nú er eisini prógvað, at tey ávirka immunverjuna og koppsetingar. Illgruni er eisini um, at evnini minka um sáðgóðskuna hjá monnum og barnførið hjá kvinnum, umframt at økja um vandan fyri bróstkrabba og at ávirka kolosterollagið í blóðinum.

spakar fyri tíðina. Øll sjúku- tilfeldi verða skrásett, og einki bendir í lötuni á, at sjúkurnar fara at herja aftur nú, ella at tað eru fleiri, sum verða rakt av sjúkunum enn vanligt.

Sambært kanningum hjá Dansk Seruminstytut er nógv, sum bendir á, at kroppurin

hevur aðrar hættir at berjast móti sjúkum, enn bara mót- evnini. Tað kann vera ein orsök til, at tað ikki eru fleiri sjúkudømi.

Ráðini eru tó framvegis at lata børnini koppseta, hóast vandi er fyri, at vaksinar viknar av fluorevnunum.

– Tað, sum er álvarsamt í

hesum úrslitunum er, hvussu ógvusliga evnini ávirka okk- ara immunverju. Tí um immunverjan viknar av hesum evnunum, so hevur tað eisini eina ávirkan á vandan fyri øðrum sjúkum, so sum krabbameini, sigur Grandjean.

Hetta kanst tú gera:

- Nýta svanamerkt mat- og bakipappír, sum eingi fluorevni hevur í sær
- Eta minni av keyptum skundmati, tí hann er pakkaður inn í papp og pappír, sum er viðgjørt við fluorevnum.

- Ikki eta mat, sum liggur leingi í innpakninginum - ella mat, sum skal upphitast í innpakninginum.
- Ikki eta poppkorn til mikroylgju- ovnin. Ein granskingarætlan frá 2012 bendir á, at evnini flyta seg yvir á

poppkornini.

- Eta færri av keyptum, innpakkaðum køkum. Baka heldur sjálv/ur og syrg fyri, at bolli, formur, bakipappír o.a., sum tú nýtir, er uttan fluorevni.
- Vel regnklæði og yvirklæði, sum

ikki hava fluorevni. Spyr sölufólki, framleiðaran ella tað virkið, sum flytir vøruna inn.

- Velja eitt impregnerinsevni, sum ikki hevur fluorevni í.

Mørkini alt ov høg

Granskararnir hava funnið útav, at ásettu evropeisku minstumørkini fyri, hvussu nógv skal til av fluroevnunum, áðrenn tað hevur negativ árin á immunverjuna, eru alt ov lágt sett.

Phillipe Grandjean, granskingarleiðari, mælir tí til, at hesi mørkini verða lækkað alt fyri eitt, við teirri fylgju, at framleiðarar, sum nýta fluorevni skulu minka munandi um nøgdirnar.

– Vit hava sæð, at minstumørkini eru sett

Phillipe Grandjean, granskingarleiðari

millum 100 og 1000 ferðir ov høgt. Man hevur ikki hildið, at hesi evnini vóru so skaðilig, men okkara og fleiri onnur gransking- arúrslit vísa nakað ann- að.

Vit kenna enn ikki øll árinini

Tað ljóðar ikki serliga hugaligt ella tespiligt, men kanska kann tað avdúka nakrar vandamiklar krabbasjúkur

Xenia Trier, sum er kemisk- ur granskari á DTU er púra samd í, at minstumørkini fyri, nær fuorevnini hava neiliga ávirkan á kroppin og immunverjuna, eru alt ov høg.

Hon hevur eisini gransk- að nógv innan fluorevni, og hon heldur, at markið fyri, hvussu stórar nøgdir av fluorevnum kunnu vera í gerandisvørum, eigur at verða lækkað alt fyri eitt. – Vit vita framvegis

ikki nógv um, hvør størsta keldan til hesi evnini er. Er tað vatn, støv, tekstil, kosmetik, matvøkur, teflon ella impregneringsevni, sum ávirka okkum mest? Vit vita, at hesi evnini savnast í fólki, nátturuni og í djórum, og vit kenna ikki til fullnar øll tey skaðiligu árinini av evninum. Eg haldi avgjørt ikki, at vit eiga at biða 10 ár, inntil vit gera nakað við tað, sigur Xenia Trier.

Vit eiga at áseta framleiðarum at minka um fluorevnini í gerandisvørunum ongantíð ov skjótt, eru fleiri granskarar samdir um